

Føroyskt mál eigur at fáa rúmari kor í fólkaskúlanum

og tí má m.a. danskt upp í 4. flokk

Móðurmálsráðarafelag Føroya hevði aðalfund í síðstu viku. A fundinum var yvirlysing gjørd, sum snýr seg um føroyskt mál. Yvirlysingin er soljóðandi:

Ásannast má, at nógur er gjørt hesi hundrað árin, ið farin eru, síðani Jólafundin í 1888, til at bæta um støðuna hjá føroyskum innan skúlagátt, men so má eisini ásannast, at

nógur tann stóri parturin er eftir at gera, tí endamálið má vera at føroyskt fær somu kor í skúla okkara sum grannamálini hava í grannalöndum okkara.

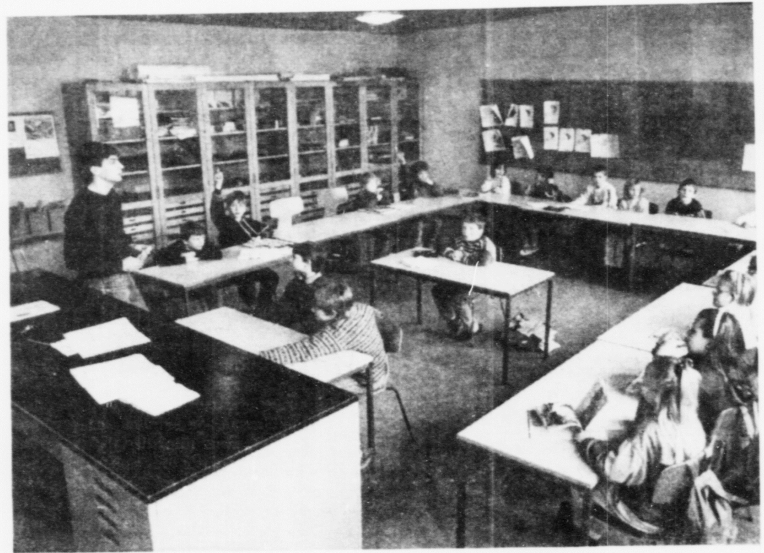
Føroyskt eigur at fáa rúmari kor í fólkaskúlanum, og tí má m.a. danskt upp í 4. flokk.

Miðast má imóti at fáa føroyskt skúlaútlarp og skúlasjónvarp. Utvegast

má hóskaði undirvisingartilfar í øllum lærugreinum til alla undirvising í Føroyum.

I hægri skúlanum eigur danskt at gerast partur av undirvisingini í

norðurlendskum málum. Førbyskt verður kravd lærugrein øll árin á Føroya Lærarskúla.

oyingar eru soleiðis, sum vit imynda okkum teir eru, men sum vit øll vita teir ikki eru. At føroyingar hava samvitskubít, tí teir ikki halda seg vera føroyskar, man vera ein dæmi millum heimsins lond.

»Eg dugi ikki føroyskt«

Sama kann sigast um málið, tað munnu vera tey fáu fólkaslog, tú hittir, ið sannfært siga, at tey duga ikki teirra egna mál. Hvussu nógvar føroyingar hoyra vit ikki siga: »Eg dugi ikki føroyskt!« Hetta tí, at vit eisini hava eina ávísu fatan av, hvat føroyskt mál er, og tað er so ikki tað, ið vanligu verður talað. Sjálvsagt havi eg ikki nakað imóti føroyskum dansi og málstrevi, men vandin er, at vit ikki taka støði í tí, sum er, men tí vit fegin vilja er. Vanligi føroyingurin situr t.d. framman sjónvarpið og fylgir við lögnum loka brogdum í Texas-høvudsstaðnum Dallas, samstundis sum at roynt verður at trútta niður í hann, at tann mentan hann eigur at stremba fram imóti, er ein forn upprunalig mentan, sum hvørki er forn ella upprunaliga, men skapt av tjóðskaparrørsluni. Ein og hvør tíð skapar sína egna mentan, eisini okkara tíð, hon er hvørki verri ella betri enn tann, ið var, men hon er okkara nú, eisini tað gerandisliv vit liva, at tosa um føroyskt mótvægis oføroyskum er tvætl.

Tvívítt vandamál

Mentanarlígu og samleika vandamál okkara eru tvívítt. Støðuga ávaringin móti øllum, ið kemur uttaneftr, kann skjótt leiða til mentanarlíga armoð, tað, sum eigur at gerast, er at taka støðu til tað nýggja, ið kemur uttaneftr, luka, nýta og laga tað til, ið nýtast kann. Taka vit ikki støðu til árinini uttaneftr, ella taka støðu í samsvari við eina ósamsvarandi mentan, so hendir bert tað, at tíkið verður imóti kritikkleyst, at tað kemur kortini, er onki at ivast í. Tvørturímóti at óttast fyri vandanum uttaneftr, eiga vit at viðgera tað nýggja. Taka vit ikki støðu til tað nýggja og tosa um tað, so eru vit aftur har mentanarlígu veruleikin gerst ósamsvarandi við veruleikan, tí fólk vita ju væl, at tey lesa dansk vikublað, siggja lutvist danskt sjónvarp, samstundis sum sagt verður, at hetta er ikki mentan okkara, tað er oføroyskt. Eyðvitað er tað fremmant, men tað dugir ikki at láta, sum tað ikki er til, tí tað er ein partur av føroysku mentanini.

Andsøgnin er, at okkara mentan er vorðin ein søk um at varðveita gomlu mentan okkara. Gamla mentanin verður fatað sum tann nýggja mentanin, ið tjóðskaparrørslan skapti. Mong eru dæmi um hetta, og skal eg bara taka eittans fram her, tað er føroysk lesibókaroð til fólkskúlan, ið varð liðug

fyri faum árum síðani. Flest allar tekstir í hesi roð eru frá fyrra helmingi av hesi öld og seinna helmingi av farnu öld og tað er sjálvandi, tí eftir fyrrnevndu hugsan er ongin mentan til í okkara tíð. Tað verður so lætt at kasta alt og øllum fyri at vera oføroyskt, tí tað er ongin, ið er føroyskur sambært hesari mentanarfatan. Mentanin verður nú nýtt til at avvisa øllum »oføroyskum« hugsanum, ið ikki huga ávísu bólkum í samfelagnum.

Málið

Annað mál tjóðskaparrørslan setti sær fyri var at varðveita føroyskt. Og hvussu er hetta so eydnast?

Lita vit okkum íkring, so eydnast tað at varðveita føroyskt, men neyv-an tað føroyska, ið tjóðskaparrørslan setti sær fyri at varðveita, málið í farna bondasamfelagnum. Tí eyðsýnt var, at í tí nýggja føroyska samfelagnum, við fyrbrigdum og lutum, ið ikki vóru orð fyri í gamla bondasamfelagnum, var tørvur á at skapa eitt nýtt føroyskt mál, ið kundi nýtast til øll gerandisfyrbrigdi okkara, farandi og komandi. Tað eydnast ikki tjóðskaparrørsluni at varðveita gamla málið, men hvat skuldu vit eisini brúkt tað til í nútíðini. Hinvegin framtíð tjóðskaparrørslan eitt nógur stórr bragd, hon bjargaði føroyskum inn í tað nýggja samfelagið. Hon skapti eitt nýtt føroyskt

mál við støði í tí forna málinum. Føroyingar fingi eitt mál, ið kundi brúkast í bundnum og óbundnum formi, ur tí itókliga málinum varð eisini skapt eitt abstrakt mál.

Samanumtikið kann sigast, at varðveitingarstrev tjóðskaparrørslunnar miseydnast, og gott er, at so var, tí í stremban síni skapti hon fyrirteyrnar fyri at liva í nútíðar-samfelagnum.

Tjóðskaparmentanin lagað til eina samtið

Komin so langt, so er niðurstøðan tann, at tjóðskaparrørslan legði lunnar undir nútíðarmentan okkara. Tann vandi, eg havi víst á er, at um vit halda fast við tjóðskaparmentanina í einum stíðnaðum formi, ið ikki gevur okkum amboð at fata nútíðarmentan okkara, so mókast nútíðarmentanin skjótt burtur. Tí tjóðskaparmentanin var lagað til sína s. tíð og stímbraðist av teimum rákum, ið vóru í umheiminum í hennara samtið, men hennara samtið er ikki okkara nútíð. Kendi týski samfelagsfrøðingurin, Oskar Negt, sigur eina-staðni: »Tann, sum ikki hevur hylling á fortíðini, hevur heldur ikki skil fyri framtíðini«.

Tað, sum hann hugsar um her, er ikki, at vit skulu læra av fortíðini á tann hátt, at vit skulu endurtaka hana, tí tað kunnu vit ikki, men at for-

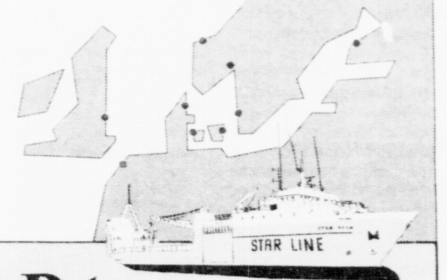
livið er við sum ein partur av nútíðarmentingini um framtíðina, at vit ikki taka støði í, men støðu til fortíðina. Tað, at tjóðskaparmentanin var ein

livandi mentan í síni samtið, er ikki tað sama sum at hon er livandi í nútíðini.

Framhald

VIT FERMA

TIL FØROYA

Rúmt og trygt
-STÚTT Í NORRØNUM FARVATNI

HVØRJA VIKU

Vissingen Mánadag
Midelfart Mikudag
København Hósdag
Aalborg Friggjadag

ADRU HVØRJA VIKU

Grimsbý Hálmsstáð
Drammen

REGLULIGA

Trondheim
Aalesund
Vasa

STAR SHIPPING

POSTSMOGA 103 • FR 110 TÓRSHAVN
TLF. 14980 • TELEX 81215 • TELEFAX 15926